

УДК 378.6:793.3

DOI <https://doi.org/10.32782/ART/2025-1-3>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Гриценко Олена Едуардівна

викладачка кафедри сучасної та бальної хореографії

Харківської державної академії культури

ORCID ID: 0009-0007-0988-8164

e-mai: Fotogrits@gmail.com

Бородіна Тетяна Михайлівна

провідний концертмейстер кафедри сучасної та бальної хореографії

Харківської державної академії культури

ORCID ID: 0009-0000-8955-6301

e-mai: borodina.koncert@gmail.com

У статті аналізується особливість трансформації хореографічної культури під впливом глобалізаційних процесів. Зазначено, що хореографія, як універсальний засіб вираження, відіграє ключову роль у кожній культурній парадигмі, що існувала або існуватиме. Вона є не лише формою мистецтва, але й потужним інструментом передачі соціально значущої інформації, що відображає цінності, вірування та світогляд суспільства. Аналіз хореографічних практик дозволяє не лише дослідити особливості танцювальної культури конкретного етносу, але й розкрити глибинні аспекти його культури та мистецтва в цілому.

Автори відзначають, що стрімкий розвиток суспільства, особливо протягом XX та XXI століть, зумовив зростання інтересу до інновацій у хореографічному мистецтві. Швидкі темпи змін у житті, технологічний прогрес, розповсюдження мас-медіа та інформаційна доступність сформували культуру споживання, що вплинула на хореографію. Сучасне хореографічне мистецтво, прагнучи відобразити нові реалії, відчуває брак традиційних засобів вираження, що спонукає до пошуку інноваційних підходів та форм. У XX столітті танець радикально змінився, відійшовши від класичного балету. З'явилися модерн, постмодерн та сучасний танець, що шукали нові форми вираження. Розвиток танцю призвів до «хореографічного матеріалізму», соматичних практик, фрагментованої драматургії й концептуального танцю. Постмодерн збагатив мистецтво кіно-, фотопроєкціями, світловими і звуковими ефектами, електронною музикою, контактною хореографією й балетом-мініатюрою.

В результаті дослідження встановлено, що глобалізаційні процеси, що характеризуються поширенням інформаційних технологій і міжкультурною взаємодією, стимулюють пошук нових форм і методів хореографічної творчості. Сучасні хореографи активно експериментують з різними стилями та напрямками, використовуючи цифрові технології, мультимедійні засоби для створення інноваційних танцювальних проєктів. А універсальність танцю, як засобу вираження, сприяє його інтеграції в різні сфери людської діяльності, що призводить до розширення меж хореографічної культури.

Ключові слова: хореографія, інновації, сучасні тенденції, творчість, глобалізація.

TRANSFORMATION OF CHOREOGRAPHIC CULTURE UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION PROCESSES

Olena Hrytsenko

Kharkiv State Academy of Culture

Tetiana Borodina

Kharkiv State Academy of Culture

The article analyzes the peculiarity of the transformation of choreographic culture under the influence of globalization processes. It is noted that choreography, as a universal means of expression, plays a key role in every cultural paradigm that has existed or will exist. It is not only an art form, but also a powerful tool for transmitting socially significant information that reflects the values, beliefs and worldview of society. The analysis of choreographic practices allows not only to explore the peculiarities of the dance culture of a particular ethnic group, but also to reveal the deeper aspects of its culture and art in general.

The authors note that the rapid development of society, especially in the twentieth and twenty-first centuries, has led to an increased interest in innovations in the art of dance. The rapid pace of change in life, technological progress, the proliferation of mass media, and information accessibility have shaped a culture of consumption that has influenced choreography. Contemporary choreographic art, striving to reflect new realities, lacks traditional means of expression, which prompts the search for innovative approaches and forms. In the twentieth century, dance changed radically, moving away from classical ballet. Modern, postmodern, and contemporary dance emerged, looking for new forms of expression. The development of dance led to "choreographic materialism," somatic practices, fragmented drama, and conceptual dance. Postmodernism enriched the art with film and photo projections, light and sound effects, electronic music, contact choreography, and miniature ballet.

The study found that globalization processes characterized by the spread of information technology and intercultural interaction stimulate the search for new forms and methods of choreographic creativity. Contemporary choreographers are actively experimenting with different styles and trends, using digital technologies and multimedia to create innovative dance projects. And the universality of dance as a means of expression contributes to its integration into various spheres of human activity, which leads to the expansion of the boundaries of choreographic culture.

Key words: choreography, innovation, modern trends, creativity, globalization.

Постановка питання в загальному вигляді.

У сучасному світі, де глобалізація, інтернет-технології та масові комунікації відіграють ключову роль, музичне мистецтво стає яскравим дзеркалом, що відображає основні тенденції розвитку як масової, так і елітарної культури. Інтернет та цифрові платформи змінили спосіб створення, розповсюдження та споживання музики. Стрімінгові сервіси демократизували доступ до музики, але також сприяли фрагментації аудиторії. Глобалізація сприяє злиттю різних музичних стилів, що призводить до появи нових жанрів та напрямків. Протягом історії людства танець виступав універсальним інструментом фізичного, психологічного та національного виховання, сприяючи гармонійному розвитку особистості. Згідно з дослідженнями, танець є не лише засобом художнього вираження, що дозволяє реалізувати фантазії та відобразити дійсність, але й культурним феноменом, який можна розглядати як своєрідний текст, що відображає унікальні риси культури певного етносу в конкретний історичний період.

Дослідження хореографічного мистецтва в контексті глобалізаційних процесів відкриває широкі перспективи для аналізу динамічних змін не лише в танцювальній культурі, але й у ширшому культурному контексті. Вивчення трансформації хореографії дозволяє виявити, як глобальні тенденції впливають на локальні танцювальні традиції, сприяючи їхній інтеграції або, навпаки, їхній маргіналізації.

Аналіз наукових досліджень. У ході дослідження було здійснено аналіз різноманітних наукових праць з філософії, історії, педагогіки, психології та теорії хореографічного мистецтва, які стали основою для вивчення процесів становлення та розвитку хореографічної культури та освіти. Зокрема, досліджувалися філософські концепції природи творчості (Г. Гегель, І. Кант, Платон, К. Юнг), культурологічні погляди на дидактичний характер свідомості (М. Бахтін, Б. Біблер,

М. Каган), еволюційна теорія культури (Л. Морган, Х. Спенсер, Е. Тейлор). Функції та можливості хореографічного мистецтва були предметом дослідження низки науковців у галузі філософії, педагогіки, психології, медицини, мистецтвознавства тощо.

Мета статті. Комплексно дослідити трансформаційні процеси, що відбуваються в хореографічній культурі під впливом глобалізації.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження базується на застосуванні загальнонаукових принципів детермінованості та єдності теорії з практикою. Крім того, у дослідженні використовуються індивідуальний, діяльнісний, культурологічний підходи до розвитку системи хореографічної освіти.

Основна частина дослідження. В умовах реформування вітчизняної системи освіти, особливо в галузі мистецтва, де відбувається переоцінка культурних цінностей, постає необхідність збереження історичних педагогічних традицій хореографії, адаптуючи їх до умов сьогодення. Це вимагає не лише збереження класичних методів, але й їх інтеграцію з новими технологіями, підходами, що відповідають потребам українського культурного, економічного й політичного соціуму. Важливо враховувати не лише глобалізаційні тенденції, але й зберігати національну ідентичність, формуючи конкурентоспроможних фахівців у сфері хореографічного мистецтва.

Хореографічна освіта, функціонуючи в рамках художньої культури, демонструє амбівалентність: з одного боку, вона виступає як консервативний інститут, що зберігає канонічні основи академічної школи класичного і народного танцю, тим самим забезпечуючи стабільність духовних цінностей; з іншого боку, вона є динамічним джерелом інновацій, оскільки її цінності та технологічна варіативність сприяють формуванню нового типу художнього мислення (Повалій, 2014). Ця подвійність дозволяє хореографічній освіті не

лише зберігати культурну спадщину, але й стимулювати творчий розвиток у різних сферах мистецтва, сприяючи появі нових форм та напрямків.

Зазначимо, що хореографічне мистецтво, що походить від грецьких слів «χορεία» (хороводний танець) і «γράφω» (записувати), є складним та багатограним видом сценічного мистецтва, який охоплює не лише створення та постановку танцю, але й його інтерпретацію та виконання. Історично, термін «хореографія» виник приблизно у 1700-х роках для позначення системи запису танцювальних рухів, що дозволяла зберігати й передавати танцювальні композиції. З часом його значення розширилося, охоплюючи все мистецтво танцю, від класичного балету до сучасних експериментальних форм. Відзначимо, що одним з важливих аспектів трансформації хореографічної культури є поява нових танцювальних жанрів, які поєднують елементи різних культур. Наприклад, *fusion dance*, який поєднує класичний балет з елементами східних танців, або *urban dance*, який поєднує хіп-хоп з елементами африканських танців. Вищезгадані жанри відображають тенденцію до культурного синтезу і еклектики, що є характерною рисою глобалізованого світу.

Крім того, глобалізація сприяє розвитку танцювальних фестивалів, конкурсів, які стають майданчиками для обміну досвідом між танцюристами з різних країн. Ці події сприяють популяризації танцювального мистецтва та розвитку міжнародних танцювальних зв'язків. Разом з тим, глобалізація створює і виклики. З одного боку, існує ризик втрати традиційних танцювальних форм під впливом глобальних тенденцій, хоча з іншого боку, глобалізація може сприяти популяризації національних танців на міжнародній арені, що сприяє їх збереженню та розвитку. Важливим аспектом трансформації хореографічної культури є також зміна ролі танцю в суспільстві. Танець все частіше використовується як засіб соціальної комунікації, самовираження чи культурної ідентифікації. Так, зокрема, флешмоби й танцювальні челенджі в соціальних мережах стають популярними формами соціальної активності.

У сучасному культурному просторі танець виступає не лише як форма мистецтва, але й як складний текст, що відображає глибинні аспекти культури певного етносу в конкретну історичну епоху. Використовуючи унікальну пластичну мову, танець передає культурні коди, цінності та світоглядні орієнтири, що формувалися протягом століть. Оскільки будь-який текст не існує у вакуумі, а створюється в певному контексті, танець також розглядається в рамках конкретної культурної парадигми. Це означає, що його інтерпретація й розуміння вимагають врахування історичних, соціальних чи культурних факторів, які вплинули на його формування. Згідно з дослідженнями,

танець є не лише засобом художнього вираження, що дозволяє реалізувати фантазії та відобразити дійсність, але й культурним феноменом, який можна розглядати як своєрідний текст, що відображає унікальні риси культури певного етносу в конкретний історичний період (Кеба. 2022).

Відзначимо, що хореографічне мистецтво пройшло складний шлях еволюційного розвитку, беручи свої витоки з первісних форм вираження. Ранні танцювальні рухи і жести, що служили праосновною хореографії, були тісно пов'язані з трудовою діяльністю людини, її спостереженнями за природними явищами та відображенням навколишнього світу. Ці рухи, що спочатку мали ритуальний і практичний характер, поступово трансформувалися в більш складні та естетично організовані форми, стаючи невід'ємною частиною культурного життя. Розвиток хореографічної культури відбувався в тісному зв'язку із загальноєвропейськими художньо-мистецькими тенденціями, що впливали на формування стилів, технік й естетичних принципів танцювального мистецтва. Від ритуальних танців давніх цивілізацій до витончених форм класичного балету та новаторських напрямків сучасного танцю, хореографія постійно еволюціонувала, відображаючи зміни в суспільстві, культурні цінності та естетичні ідеали кожної епохи. Цей процес еволюції позначений не лише технічним удосконаленням, але й збагаченням змісту танцювальних творів, що ставали засобом вираження складних емоцій, філософських ідей та соціальних коментарів.

Еволюція естетики сучасного танцю XX століття позначена радикальним відходом від традицій класичного балету, що відкрило шлях для розвитку танцю модерн у 20-х роках та постмодерну й сучасного танцю в 60-х. Цей процес характеризувався постійним пошуком нових форм виразності, що відображали зміни в суспільстві та мистецтві. Подальший розвиток танцю модерн та сучасного танцю в 60-х роках позначився появою «хореографічного матеріалізму» – нерепрезентативного авангардного танцю, що досліджував можливості тіла та руху. Відзначимо, що 70-ті роки XX століття ознаменувалися розквітом соматичних практик у «новому танці», що акцентували увагу на внутрішніх відчуттях й усвідомленні тіла; 80-ті роки характеризувалися фрагментованою драматургією й активною взаємодією з глядачем, а 90-ті – відмовою від загальної хореографічної мови та розвитком концептуального танцю, що зосереджувався на ідеях та концепціях. У другій половині XX століття постмодерн збагатив танцювальне мистецтво новими виразними засобами, такими як кіно- та фотопроекції, світлові та звукові ефекти, електронна музика, а також появою контактної хореографії та одноактного балету-мініатюри. Епоха постмодерну проголосила свободу від будь-яких канонів

та оповідань, що сприяло розвитку contemporary dance як одного з найінтенсивніших та найпопулярніших танцювальних жанрів. Піонерами сучасного танцю стали Рут Сен-Дені, Франсуа Дельсарт, Пол Тейлор, Рудольф фон Лабан, Марі Рамбер, чії новаторські підходи та техніки заклали основу для розвитку танцювальних стилів XX–XXI століть.

Варто зазначити, що хореографія включає в себе композицію танцю (створення послідовності рухів, фігур та композицій, що відображають певну ідею, емоцію або сюжет), сценічну постановку (розміщення танцюристів на сцені, використання простору і декорацій для створення візуального ефекту), виконання (технічне й емоційне виконання танцю, що вимагає від танцюристів високого рівня майстерності та артистизму), історію та розвиток (хореографія пройшла довгий шлях розвитку, від ритуальних танців до сучасних експериментальних форм, вона відображає культурні та соціальні зміни, що відбувалися в суспільстві), вплив на культуру (хореографія є невід'ємною частиною світової культури, впливаючи на інші види мистецтва, такі як музика, театр та кіно).

У період кінця XIX – початку XX століття термін «хореографія» набув ширшого значення, охоплюючи все танцювальне мистецтво в цілому, як зазначає Т. Повалій (Повалій, 2014). Однак, окрім цього загального визначення, важливо розглянути поняття «культура танцю», яке відображає глибший рівень розвитку танцювальної сфери. Культура танцю – це багатогранне явище, що включає рівень танцювального розвитку, що стосується як індивіда, так і суспільства в цілому, відображаючи їхню обізнаність та вміння в танцювальному мистецтві; наявність танцювальних навичок, яка включає в себе володіння технікою танцю, знання різних танцювальних стилів та вміння їх виконувати; дотримання танцювальних норм, яке стосується як технічних аспектів виконання танцю, так і етикету, прийнятого в конкретному культурному контексті; загальна культура поведінки, яка відображає ставлення до інших танцюристів, повагу до танцювальної традиції та вміння взаємодіяти в танцювальному просторі (Кириленко, 2023; Гриценко, 2020).

Дослідники хореографічного мистецтва наголошують на необхідності пошуку правильного балансу між традиціями та інноваціями. Науковці виділяють систему чинників соціокультурного, історико-культурного, етнокультурного характеру, встановлюють можливі взаємозв'язки між ними, що дозволяє комплексно розглядати хореографічну культуру у всій її цілісності з урахуванням культурологічної парадигми. Такий підхід створює можливість для більш детального аналізу і розуміння тенденцій сучасного культурно-історичного процесу, вивчення механізмів формування, функціонування та зміни культурного простору (Бекер, 2013; Гілберт, 2005).

Аналіз хореографічного мистецтва в умовах глобалізації дає змогу:

- Виявити механізми культурного обміну. Дослідження показує, як танцювальні стилі та техніки поширюються між різними культурами, створюючи нові гібридні форми.

- Простежити вплив технологій. Цифрові технології, такі як соціальні мережі та відеоплатформи, відіграють важливу роль у поширенні танцювальної культури, створюючи глобальні танцювальні тренди.

- Дослідити питання культурної ідентичності. В умовах глобалізації танцювальні традиції можуть використовуватися для зміцнення національної або етнічної ідентичності, а також для вираження глобальної солідарності.

- Прогнозувати майбутні тенденції. Аналізуючи сучасні тенденції в хореографії, можна прогнозувати майбутні напрямки розвитку танцювальної культури, а також її вплив на інші види мистецтва.

- Інтерпретувати минуле та сьогодення. Дослідження допомагає зрозуміти, як історичні та соціальні фактори вплинули на формування сучасних танцювальних практик, а також як вони відображають сучасні культурні цінності.

Узагальнюючи зазначимо, що сучасне інформаційне суспільство сформувало нові вимоги до професіоналізму хореографа: він повинен вміти не тільки здійснювати професійну хореографічну діяльність, але й ефективно працювати з новою інформацією, формувати риси характеру, що дозволяють адекватно реагувати на зміни суспільної ментальності. Тому хореографічна освіта виконує подвійну функцію: з одного боку – забезпечити збереження і передачу майбутнім поколінням основних положень класичного і народного танцю, а з іншого – сприяти розвитку актуальних аспектів мистецького життя. Хореографічна діяльність є своєрідною сферою духовного життя людини, яка дозволяє формувати індивідуальну ідентичність, розвивати емоційно-почуттєву сферу і пізнавальні здібності особистості. Аналіз та узагальнення педагогічних досліджень дозволяють стверджувати, що хореографічна діяльність сприяє формуванню духовних цінностей особистості, а специфіка хореографічної освіти полягає у забезпеченні індивідуального розвитку кожного здобувача освіти відповідно до сучасної епохи та культурно-історичних аспектів кожного періоду її розвитку. Це вказує на необхідність розгляду особливостей трансформації хореографічної культури через призму глобалізаційних процесів

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження доводить, що глобалізаційні процеси мають глибокий вплив на хореографічну культуру, сприяючи її збагаченню новими стилями, техніками та ідеями. Водночас,

вони створюють виклики для збереження національної танцювальної спадщини і вимагають від танцювальної спільноти активної участі в процесах культурного обміну й адаптації до нових умов. Стратегії, цілі та цінності хореографічної освіти постійно еволюціонують, адаптуючись до нових викликів та можливостей, тому сучасна хореографічна освіта орієнтована на підготовку фахівців нового покоління, здатних до творчого поєднання різних видів професійної діяльності, таких як педагогічна, творча та управлінська. Універсальність танцю, як засобу вираження,

сприяє його інтеграції в різні сфери людської діяльності, що призводить до розширення меж хореографічної культури. Зокрема, спостерігається тенденція до поєднання хореографічних елементів з фізичним вихованням та спортом, що відкриває нові перспективи для розвитку танцювального мистецтва. Проведене дослідження не вичерпує окресленої багатогранної проблеми. *Перспективи подальших наукових розвідок* вбачаємо в аналізі впливу глобалізаційних процесів на збереження та трансформацію національних танцювальних традицій.

Література:

- Гриценко О. Е. (2020). Парадигма хореографічної культури як сегмент загальнокультурного простору. In *The 11th International scientific and practical conference "Eurasian scientific congress" (November 1-3, 2020)* Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 613 p. (p. 309).
- Кеба М., Журавлова А., Яценко О., Литвиненко В., Гресь О., Небесник А. (2022). Традиції та новації в хореографічному мистецтві України ХХ ст. *Міжнародний журнал людського руху та спортивних наук*. 10 (6), 1293–1301.
- Кириленко І. М. (2023). Динаміка розвитку хореографічної культури та освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип. 1 (142). URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17840/1/Kyrylenko%20Inesa.pdf>
- Повалій Т. Л. (2014). Історія хореографічного мистецтва: навч.-метод. посібн. Суми : СПДФО Повалій К. В. 120 с.
- Becker K. M. (2013). Dancing through the school day: How dance catapults learning in elementary education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 84(3). Pp. 6–8.
- Gilbert A. G. (2005). Dance education in the 21st century: A global perspective. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 76(5). Pp. 26–35.

References:

- Hrytsenko O. E. (2020). Paradyhma khoreohrafichnoi kultury yak sehment zahalnokulturnoho prostoru [he paradigm of choreographic culture as a segment of general cultural space]. In *The 11th International scientific and practical conference "Eurasian scientific congress" (November 1-3, 2020)* Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 613 p. (p. 309) [in Ukrainian].
- Keba M., Zhuravlova A., Yatsenko O., Lytvynenko V., Hres O., Nebesnyk A. (2022). Tradytsii ta novatsii v khoreohrafichnomu mystetstvi Ukrainy KhKh st [Traditions and innovations in the choreographic art of Ukraine of the twentieth century]. *Mizhnarodnyi zhurnal liudskoho rukhu ta sportyvnykh nauk*. 10 (6), 1293–1301 [in Ukrainian].
- Kyrylenko I. M. (2023). Dynamika rozvytku khoreohrafichnoi kultury ta osvity [Dynamics of development of choreographic culture and education]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*. Vypusk 1 (142). Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17840/1/Kyrylenko%20Inesa.pdf> [in Ukrainian].
- Povalii T. L. (2014). Istoriia khoreohrafichnoho mystetstva: navch.-metod. Posibn [History of choreographic art: study guide]. Sumy: SPDFO Povalii K. V. 120 s. [in Ukrainian].
- Vecker K. M. (2013). Dancing through the school day: How dance catapults learning in elementary education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 84(3). Rr. 6–8.
- Gilbert A. G. (2005). Dance education in the 21st century: A global perspective. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 76(5). Rr. 26–35.